

POST FESTUM

Razširjanje kroga sodelujočih ni bilo le naša utvara!

Miha Naglič

Razmislek ob sklepu tega monumentalnega knjižnega dela začnjam s posebno izkušnjo, ki jo imam kot 42-letni urednik Žirovskega občasnika (ŽO). Ko smo začenjali, nas je bilo malo. V Žireh le nekaj, potem smo k sodelovanju povabili naše in tedaj v Sloveniji že uveljavljene pišoče in umetniško ustvarjajoče rojake in »prijatelje Žirov«. Tako se je ekipa ŽO ves čas krepila in ustvarjala enkratno, spodobno in v republiškem merilu opazen revijalni zbornik. Avtorski prispevki so bili vseh vrst, veliko je bilo tudi raziskovalnih. Pred dvema letoma pa sem moral ob 40-letnici ŽO z obžalovanjem ugotoviti, da je krog sodelujočih že vrsto let več ali manj enak in da se v bistvu ne širi več. Da stagniramo. To dejstvo je ugotovil tudi Zdravko Mlinar, eden naših najbolj zavzetih sodelavcev. V svojem članku je postavil diagnozo in brž začel tudi ustrezno terapijo, ki jo je usmeril na žirovsko občino, in iz nje je nastalo to delo.

Pri tem se je opiral na prejšnje pobude in predstavitve v okviru Slovenskega sociološkega srečanja oktobra 2019, na katerem je podal svoj prispevek z naslovom *Odpiranje znanosti za izkustveno znanje: Prebivalci kot (lokalni) raziskovalci*.

Pri nas v Žireh se je vse skupaj začelo poleti in jeseni 2020, ko je Zdravko Mlinar pisal članek ob 40-letnici ŽO. In ga tudi napisal. Naslov: *Kako postati glasnik povezovanja raznovrstnosti?* In podnaslov: *Uveljavljanje raziskovanja kot sestavine vsakdanjega življenja*, ŽO 50, 2020, str. 192–211. Med pisanjem tega članka se je Zdravku zgodilo, da je »not padu«. V drugem odstavku zapiše: »Iz neposrednih stikov z vse večjim številom angažiranih posameznikov in posameznic se mi je nakopičilo tako obsežno gradivo, da je preseгло prvotni namen in objavo v enem besedilu v ŽO. Zato sem se nazadnje moral odločiti, da tukaj predstavim zgolj tisto, kar bolj neposredno zadeva ŽO, in obsežnejšega gradiva ne podvržem nasilnemu zgoščanju, ki bi pomenilo tudi vsebinsko osiromašenje, saj ga bom lahko objavil v knjižni obliki.« Vse, ki nas je povabil k sodelovanju, pa je seznanjal s svojo štu-

dijo o konceptu in gibanju za občansko raziskovanje/znanost (Časopis za kritiko znanosti, 2021, št. 282).

Denimo, da nas ob koncu leta 2022 nekdo vpraša, katero je doslej največje knjižno delo, napisano o Žireh in Žirovcih. Če bi to vprašanje postavili leta 1977, potem je bil to zbornik ob 30-letnici Alpine, uredila sta ga Alfonz Zajec in Viktor Žakelj, oblikoval Tomaž Kržišnik. Če bi vprašali leta 2010, bi bil odgovor, da je to *Knjiga hiša na Žirovskem*, napisala sta jo Petra Leben Seljak in Alojz Demšar. Konec leta 2022 imamo spet nov odgovor. To je monumentalni družboslovni zbornik v dveh delih: ***Izzivi občanskega raziskovanja, Izkušnje in pričakovanja iz Žirov in od drugod***, uredil ga je **Zdravko Mlinar**.

V snovanju knjige se je urednik najprej povezal z Jožetom Ramovšem, ki je s hčerko Marto Grčar sodeloval pri nastajanju doma za starejše občane v Žireh. Izdali naj bi skupno knjigo, ki bi izšla od odprtju tega doma v začetku leta 2022. A knjiga je rasla in rasla, postala je »rastoča knjiga« in prerasla prvotno zasnovo. Tedaj je dobila prvi delovni naslov: *Od mladosti do starosti, iz preteklosti k prihodnosti*. In podnaslov: *Na poti k občanskemu raziskovanju*. A rasla je še naprej in postala tako obsežna, da se je urednik odločil, da bo to še naprej eno delo, natisnjeno pa bo v dveh zvezkih. In zdaj je natisnjeno.

Tisto, kar velja ob tem delu posebej izpostaviti, je dejstvo, da je močno razširilo krog sodelujočih v raziskovanju žirovskih in širših zadev. Urednik in uredniški odbor Žirovskega občasnika smo si štiri desetletja prizadevali razširiti krog sodelujočih. Napredovali smo, naposled pa smo spoznali, da ima širitev svoje meje. Marsikdaj smo si zastavili vprašanje, ali naša prizadevanja niso zgolj utvara. Delo, ki je zdaj pred vami, pa predstavlja nov korak v smeri širitve. Akademik Zdravko Mlinar je med nami v Žireh spodbudil širok krog ljudi, da so opisali svoje nepoklicno raziskovanje, izkustveno znanje in možnosti, ki jih tovrstno udejstvovanje odpira.

Po opravljenem delu lahko zapišemo, da širjenje kroga sodelujočih ni bila naša utvara. Zavedamo pa se, da smo naredili le prve korake v smeri dolgoročnih sprememb. Hkrati se je pokazalo, da v negotovi prihodnosti večine rešitev za znane in še neznane probleme Žirovci ne moremo doseči sami. Povezovati se moramo z vsemi poznavalci, ki jih lahko dosežemo in pritegnemo. Povezovanje raznovrstnosti kot izhodišče za nove rešitve mora biti naše geslo. Da je to mogoče, spet dokazuje prav pričujoče delo. V njej sodeluje šest slovenskih akademikov (Emri, Komelj, Mlinar, Nastran Ule, Splichal, Stanonik) in drugi ugledni raziskovalci, SAZU in številne institucije, ki se nam približujejo in nas podpirajo. Množica sodelujočih imen je razvidna iz pregleda avtorjev kot posameznikov in skupinskih soavtorjev. Po eni strani nam je uspelo k sodelovanju pritegniti veliko širši krog Žirovcev, od zbiralcev, naravovarstvenikov, učencev, dijakov in študentov, do mladih umetnikov. Hkrati z njimi pa še celo vrsto piscev zunaj Žirov. Vseh avtorjev člankov je več kot 90, če prištejemo še tiste, ki sodelujejo kot skupinski soavtorji, nas je vseh avtorsko sodelujočih skupaj okrog 150. Seznam večkratnih stikov, ki sta jih v času nastajanja tega dela opravila urednik in Ana Batič, njegova sodelavka na

SAZU, razkriva več sto imen posameznikov in institucij. Še veliko več pa je tistih, s katerimi smo le občasno komunicirali in od njih pridobivali razne informacije.

V Sloveniji je 212 občin in upamo si zatrditi, da take knjige nima nobena druga. Mnoga mesta in tudi manjši kraji imajo v preteklost zagledane zbornike, v katerih poskušajo povzeti vse, kar se jim je v zgodovini dogajalo, »od paleolita do Tita«. Posebnost in prebojnost, ki jo na tej zborniški sceni uveljavlja ta žirovski zbornik, pa je ravno v tem, da je usmerjen k vprašanju sedanosti in prihodnosti. Da se odziva in presega vprašanja, ki nam jih sedanost zastavlja zdaj in tu in skuša poiskati odgovore z zglednimi rešitvami od drugod. Tudi sedaj, ko prepoznavamo krizo naravnega okolja v svetovnem merilu. Krog stalnih sodelavcev ŽO se je v zadnjih letih skrčil na število okrog 30, to delo pa je neposredno in po svojih spodbudah veliko bolj vključujoče.

Namesto sklepa izpostavimo željo, da to delo ne bi ostalo le enkratni podvig, navezan na osrednjo vlogo urednika Zdravka Mlinarja. Tu je podan izziv za naslednje korake, ki bodo ob večji odprtosti stroke in znanosti omogočali večjo vlogo občanov. S podporo občine in države bi lahko v Žireh ustanovili nekakšen laboratorij občanskega raziskovanja. Raziskovanja, ki dejavno pripeva k reševanju aktualnih problemov in izboljšanju življenja občanov.